

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דברים האסורים משום רוח רעה וסכנה

(ק"ב א') **תנא:** אוכלין ומשקין תחת המיטה, אפילו מחופין בכלי ברזל, רוח רעה שורה עליהן.

תנו רבנן: לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה, ואם שתה, דמו בראשו, מפני הסכנה.

שיטות הראשונים

אוכלין ומשקין תחת המיטה: הרי"ף השמיט גמרא זו. **והרמב"ם** רא"ש, ר"ן, והאגודה הביאוהו. ומבואר **בבב"א** טעם הדבר, שרוח רעה שורה עליהן. **והרמב"ם** כתב, "ולא יתן תבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בפסעודה, שפלא יפל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו." והשיגו **הראב"ד**, שהטעם הוא משום רוח רעה. וכן פסק **השו"ע**.¹

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות פת וחלב וגבינה של גויים, סימן קטז)

ה. צריך לזהר מלתן מעות בפיו, שפלא יש עליהן רק יבש של מפי שחין. ולא יתן פס ידו תחת שחין, שפלא נגע ידו במצרע או בסם רע. ולא יתן כפר לחם תחת השחי, מפני הזעה. ולא יתן תבשיל ולא משקים תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה עליהם. ולא ינעץ ספין בתוך אתרוג או בתוך צננון, שפלא יפל אדם על חדה, ונמות. **הגה:** וכן יזהר מקל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאסורא, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק אסור (ב"י בשם הש"ס). ולכן אסרו לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה (שם), וכן אסרו לשתות מים מן הנהרות בלילה או להניח פיו על קלוח המים לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה (רמב"ם)...

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות

(ק"ב א') (שנינו במשנה: ולא יפחתו לעני מד' כוסות) ואפילו מן התמחוי וכו'. פשיטא!

לא נצרכא, אלא אפילו לרבי עקיבא דאמר: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הכא משום פרסומי ניסא מודה.

תנא דבי אליהו: אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו.

מאי נינהו? אמר רב פפא: כסא דהרסנא.

כדתנן: רבי יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר,² וקל כנשר, רץ כצבי, וגבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים.

¹ יו"ד קטז, וכתב ב'פתחי תשובה' (ס"ק ד), עיין בתשובת שבות יעקב (ח"ב סי' קה) שנשאל אם נתן אוכלין ומשקים תחת המיטה, אי אסורין בדיעבד, והעלה, דאין בזה רק אזהרה לכתחלה. אבל בדיעבד, אין כאן חשש איסור. עוד כתב 'פתחי תשובה' (ס"ק ה), בספר 'בינת אדם' (שער איסור והיתר, סי' סג, ס"ק פג) **כתב בשם הגר"א ז"ל דהוא הדין אוכלין חייין כמו צננון** (אסור ליתן תחת המיטה), **ואם עשה כן, יזרקם במקום שלא ימצא אותם אדם.** והוא ז"ל (הבינת אדם) כתב על זה, דהאידינא כיון דדשים בה רבים כו' עיי"ש. מקורות: רמב"ם וראב"ד (הל' רוצח יבה). רא"ש (עבודה זרה ב, ג). ר"ן (עבודה זרה י ב ברי"ף, ד"ה פיתא). האגודה (פסחים פ"י).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

הוצאות לכבוד שבת: כתב הרמב"ם שאדם שאין ידו משגת, אינו חייב לשאול מאחרים.³ וכתב הטור⁴ בשם רש"י דרבי עקיבא לא אמר עשה שבתך חול, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר.⁵ אבל צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר, לכבד שבתות ביותר. ותוספות כתבו אהא דאמרין לוו עלי ואני פורע, דהא דאמרין עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הני מיילי כשאין לו לפרוע. והשו"ע⁶ כתב כטור.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן רמב)

א. אפלו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו צריך לזרז עצמו לכבד את השבת; ולא אמרו: עשה שבתך חל ולא תצטרך לבריות, אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר; על כן צריך לצמצם בשאר ימים כדי לכבד השבת...

ענייני צניעות

(ק"ב ב') **תניא:** העומד בפני הנר ערום, הוי נכפה (יחלה במחלת הנפילה). והמשמש מיטתו לאור הנר, הוויין (יהיו) לו בנים נכפין.

תנו רבנן: המשמש מיטתו על מיטה שתינוק ישן עליה, אותו תינוק (יהיה) נכפה.

(ומבאר) ולא אמרן אלא דלא הוי (התינוק) בר שתא. אבל הוי בר שתא, לית לן בה.

ולא אמרן, אלא דגני (התינוק) להדי כרעיה (לצד רגליו). אבל גני להדי רישיה, לית לן בה.

ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עילויה (על התינוק). אבל מנח ידיה עילויה, לית לן בה.

שיטות הראשונים

איסור תשמיש המיטה לאור הנר: כתב הגהות מיימוניות, התוספות הוכיחו (מביצה כ"ב א') דבלילה אסור לשמש אצל הנר

² התחזק במצוה יותר משיכולת בידך. רש"י.

³ זה לשונו: וכל המרבה בהוצאת שבת ובתקון מאכלים רבים וטובים - הרי זה משבת. ואם אין ידו משגת - אפלו עשה שלק וכיוצא בו משום כבוד השבת, הרי זה ענג שבת. ואינו חייב להצטרך לעצמו ולשאל מאחרים כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: עשה שבתך כחול, ואל תצטרך לבריות.

⁴ וכמה פעמים נשאתי ונתתי בדבר לפני אדוני אבי הרא"ש ז"ל, כמוני היום שיש לי מעט ואינו מספיק לי, וצריך אני לאחרים, אם אני בכלל עשה שבתך חול אם לאו. ולא השיבני דבר ברור.

⁵ ולכן שנויה המשנה של בן תימא תיכף אצל מימרת רבי עקיבא (עשה שבתך חול), לאורויי כן.

⁶ או"ח רמב"א. המשנ"ב (ס"ק א) האריך, ומסקנתו: מאן דאפשר ליה, צריך לכבדו כפי יכולתו. מי שדחוק ביותר, שאין לו אלא מזון שתי סעודות, פטור מג' סעודות וכסא דהרסנא. יש לו ממון כדי לקנות ג' סעודות ויותר קצת, מחויב להוציא אותם על השבת. וכן מי שאין לו כלום, גבאי צדקה חייבים לתת לו ג' סעודות וכסא דהרסנא. וכתב בביה"ל (ד"ה שצריך) בשם אחרונים, שאם צריך לאחרים ויש לו מעט משל עצמו, שיענגו כראוי. ושכן דעת ב"י. ודלא כט"ז שכתב דסגי בכסא דהרסנא לחוד. ועיי"ש שדן בדעת הגר"א. מקורות: רש"י (פסחים קי"ב א', ד"ה הוי עז). תוספות (ביצה, ריש פרק ב, ט"ו ב', ד"ה לוו). רמב"ם (הל' שבת לז).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרת
כ"ט אדר תשפ"א
מסכת: פסחים | פרק: י | דף: קי"ב

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ע"י האפלת הטלית, אלא יעשה לו מחיצה,⁷ או יכפה עליו את הכלי, או יוציא. וכן מצאתי ביסוד של רבי אברהם אב בית דין. וכן פסקו שו"ע ורמ"א.⁸

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות צניעות, סי' רמ)

יא. אסור לשמש לאור הנר אף על פי שמאפיל בטליתו. **גה:** אבל אם עושה מחצה גבוה עשרה לפני הנר (הגהות מימוני פ"ג מהל' י"ט), אף על פי שהאור נראה דרך המחצה, כגון שהפסיק בסדין, שרי. כן נראה לי מדברי רש"י בפרק ב' דמסכת ביצה (דף כ"ב) גם אמרין התם דשרי כשכופה כלי על הנר; ואם מתר לעשות מחצה זו בשבת, ע"ל ריש סי' שט"ו...
טז. המשמש מטתו על מטה שתינוק ישן עליה, אותו תינוק נכפה; ולא אמרו אלא דלא הוי בר שתא, אבל הוי בר שתא לית לן בה; ולא אמרו, אלא דגני להדי כרעיה (פי' שישן לרגליו), אבל גני להדי רישיה לית לן בה; ולא אמרו אלא דלא מנח ידיה עליה, אבל מנח ידיה עליה, לית לן בה.
(אבן העזר, הלכות אישות, סי' כה)
ה. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר, ואפלו על ידי האפלת טלית. הרי שהיתה שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דלוק, לא ישמש כלל...

⁷ וכתב בדרכי משה (אה"ע כה, אות א***) וכן כתב המגיד משנה (בהלכות יום טוב), וכן נראה מסוגית הגמרא פרק ב' דביצה (כ"ב א'), גבי הא דאין מכבין הנר ביום טוב מפני תשמיש המטה. ונראה שם מלשון רש"י (ד"ה לעשות מחיצה) דכשעושה מחיצה בינו לבין הנר, דאע"ג דאור הנר עדיין נראה, דשרי. דכתב שם דאפשר לעשות מחיצה בסדין, ובדאי האור נראה דרך הסדין, ואפילו הכי משמע דשרי.

⁸ או"ח רמ, יא. אה"ע כה, ה. מקורות: הגהות מיימוניות (הל' שביתת יו"ט ד, ד, אות ד; הל' איסורי ביאה כא, ג, אות ה).